

Research article

Factors Related to the Dental Treatment Receiving in Pregnancy

Kamalasai District, Kalasin Province

Rapeepan Poongma

Dentist, Senior Professional
Level, Sirindhorn College of
Public Health, Khon Kaen,
Faculty of Public Health and
Allied Health Sciences
Praboromarajchanok Institute.

Songphon Rajchabasee

Student, Bachelor of Public
Health Program in Dental Public
Health, Srindhorn College of
Public Health, Khon Kaen,
Faculty of Public Health and
Allied Health Sciences,
Praboromarajchanok Institute.

Kongpop Thaboongaew

Student, Bachelor of Public
Health Program In Dental Public
Health, Srindhorn College of
Public Health, Khon Kaen,
Faculty of Public Health and
Allied Health Sciences,
Praboromarajchanok Institute.

Cheewanun Laupongpitch

Dentist, Senior Professional
Level, Kamalasai Hospital,
Kamalasai District,
Kalasin Province.

Abstract

This cross-sectional analytical study aimed to test the factors associated with the utilization of dental services among 126 pregnancy women in Kamalasai hospital, Kamalasai district, Kalasin province. Data were collected using a self-reported questionnaire that the content validity was 0.86 and the Cronbach Alpha coefficient was between 0.71-0.84. Descriptive statistics were used to describe demographic data whereas Inferential statistics including Chi-Square and Fisher's Exact Test were used to test the factors related to dental visits of pregnant women. The study found that majority of the subjects (77.8%) aged >20 to 35 years old. Mean age was 25.88 ± 5.34 years. The prevalence of dental service utilization was 79.37%. The results showed that pregnant women who flossed (84.2%) were 3.54 times more likely to receive dental services than pregnant women who did not floss (15.8%) (OR=3.54, 95% CI: 1.35-9.27, p-value=0.008), Factors of understanding and satisfaction with high-level dental services (87.0%) were 2.83 times more likely to attend dental services than pregnant women with low to moderate understanding and satisfaction with dental services (70.2%), (OR=2.83, 95%CI: 1.15-6.98, p-value=0.021).

Keywords: Pregnant women, Dental service utilization,
Using dental floss, Understanding, Satisfaction

Corresponding Author

Rapeepan Poongma

E-mail: rapeepan@scphkk.ac.th

Received date: 21 November 2022

Revised date: 1 December 2023

Accepted date: 5 March 2023

บทความวิจัย (Research article)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์
อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์

รพีพรรณ ปึงมา ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น คณะสาธารณสุขศาสตร์และ สหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก ทรงพล ราชบาตรี นักศึกษา หลักสูตรสาธารณสุข ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ทันตสาธารณสุข วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น คณะสาธารณสุขศาสตร์และ สหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก ก้องภพ ภาณุแก้ว นักศึกษา หลักสูตรสาธารณสุข ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ทันตสาธารณสุข วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น คณะสาธารณสุขศาสตร์และ สหเวชศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก ชีวันท์ เหล่าพงศ์พิชญ์ ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลอมลาลัย อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์	บทคัดย่อ การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาคตัดขวางมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์จำนวน 126 คน โรงพยาบาลอมลาลัย อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดตอบด้วยตนเองซึ่งผ่านการตรวจค่าความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.86 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อันดับของสเปียร์แมนระหว่าง 0.71-0.84 ใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และใช้สถิติเชิงอนุมาน Chi-Square และ Fisher's Exact Test วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอายุ 20 ถึง 35 ปี ร้อยละ 77.8 อายุเฉลี่ย 25.88 ± 5.34 ปี ความชุกของการเข้ารับบริการทันตกรรมคิดเป็นร้อยละ 79.37 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรมได้แก่ ปัจจัยด้านการปฏิบัติซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ไหมขัดฟัน (ร้อยละ 84.2) มีโอกาสเข้ารับบริการทางทันตกรรมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ไหมขัดฟัน (ร้อยละ 15.8) 3.54 เท่า (OR=3.54, 95% CI: 1.35-9.27, p-value=0.008) ปัจจัยด้านความเข้าใจและความพึงพอใจในการต่อการเข้ารับบริการทางทันตกรรมระดับสูง (ร้อยละ 87.0) มีโอกาสเข้ารับบริการทางทันตกรรมมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจและความพึงพอใจในการต่อการเข้ารับบริการทางทันตกรรมระดับต่ำ-ปานกลาง (ร้อยละ 70.2) 2.83 เท่า (OR=2.83, 95% CI: 1.15-6.98, p-value=0.021) คำสำคัญ: หญิงตั้งครรภ์, การเข้ารับบริการทางทันตกรรม, การใช้ไหมขัดฟัน, ความเข้าใจ, ความพึงพอใจ
--	--

ผู้รับผิดชอบบทความ

รพีพรรณ ปึงมา

อีเมล: rapeepan@scphkk.ac.th

วันที่ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ: 1 ธันวาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 5 มีนาคม 2566

บทนำ

หญิงตั้งครรภ์มีการเปลี่ยนแปลงทางกายวิภาค สรีรวิทยาและทางชีวเคมี รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนระหว่างตั้งครรภ์นอกจากนี้การตั้งครรภ์ทำให้มีอาการคลื่นไส้อาเจียนบ่อย มีพฤติกรรมมารับประทานอาหารจุบจิบไม่เป็นเวลาหรือชนิดของอาหารที่เปลี่ยนไป ขณะตั้งครรภ์ หากไม่ได้รับการดูแลด้านทันตสุขภาพที่ดี อาจทำให้เกิดโรคฟันผุ ฟันสึกกร่อน มีหินน้ำลาย มีเลือดออก เหงือกบวม ก่อให้เกิดโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์ ได้ง่ายกว่าปกติ โดยปัญหาสุขภาพช่องปากในหญิงตั้งครรภ์จากการเป็นโรคปริทันต์ อาจส่งผลต่อการคลอดก่อนกำหนดของทารกหรือทารกมีน้ำหนักแรกคลอดน้อยได้ นอกจากนี้เชื้อแบคทีเรีย ที่ก่อให้เกิดโรคฟันผุสามารถถ่ายทอดจากช่องปากของแม่ไปสู่ลูกได้¹ ในการดูแลหญิงตั้งครรภ์ตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกหญิงตั้งครรภ์ควรได้รับการฝากครรภ์ครบ 5 ครั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพมารดาและทารกเริ่มตั้งแต่ออยู่ในครรภ์ เพื่อไม่มีปัญหาในการคลอด มารดาและทารกปลอดภัย ปราศจากภาวะแทรกซ้อนและมีสุขภาพแข็งแรงโดยการจัดแนวคิดตามหลักกิจกรรมออดตาวา²

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ในประเทศไทยได้ดำเนินการ มาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้หญิงตั้งครรภ์สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเน้นที่การรักษาโรคในช่องปาก คือ โรคฟันผุ และเหงือกอักเสบ ร่วมกับการฝึกทักษะในการดูแลสุขภาพช่องปากแม่และลูก และโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ซึ่งเป็นการบูรณาการกับงานอนามัยแม่และเด็ก ให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับการประเมินสุขภาพช่องปาก รับการรักษาทันตกรรมและส่งเสริมสุขภาพต่อการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพ³ การดูแลรักษาสุขภาพช่องปากมีความสำคัญในช่วงตั้งครรภ์ การมีสุขภาพช่องปากที่ไม่ดีในระหว่างตั้งครรภ์จะส่งผลต่อสุขภาพของมารดาและทารก สตรีที่ตั้งครรภ์มีแนวโน้มที่จะเกิดโรคเหงือกอักเสบ โรคปริทันต์อักเสบและโรคฟันผุได้สูง โรคปริทันต์อักเสบเป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดการคลอดก่อนกำหนดขึ้นได้ ซึ่งการคลอดก่อนกำหนดนั้นนับว่าเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขในทุก ๆ ประเทศ⁴

สาเหตุหลักของโรคปริทันต์อักเสบ คือเชื้อแบคทีเรียที่เกิดจากการทำความสะอาดฟันได้ไม่ดีพอ มีคราบอาหารตกค้างทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย หรือเรียกว่าคราบจุลินทรีย์ (Dental plaque) ซึ่งเชื้อแบคทีเรียนี้จะกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาที่ไม่พึงประสงค์⁵ นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่นที่ส่งเสริมทำให้โรคปริทันต์อักเสบมีอาการรุนแรงมากขึ้น เช่น ในระยะวัยรุ่น ระยะการตั้งครรภ์ และระยะหมดประจำเดือน เนื่องจากในระยะดังกล่าวนี้ระดับฮอร์โมนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้เหงือกที่มีการอักเสบมีอาการมากขึ้นกว่าปกติ ในระยะแรกโรคปริทันต์อักเสบจะไม่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด ดังนั้นโดยส่วนใหญ่มักไม่ได้สังเกตอาการเหงือกที่เริ่มบวมที่ละน้อย จากนั้นเหงือกจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีแดงคล้ำ มีเลือดออกขณะแปรงฟัน เจ็บเหงือกเวลาเคี้ยวอาหารในบางครั้ง ฟันโยก มีเหงือกบวมเป็นหนอง ในกรณีที่โรคมีอาการรุนแรงมาก ๆ จะมีกลิ่นปาก ฟันยื่นยาวหรือแยกกันเกิดเป็นช่องว่างระหว่างฟัน เคี้ยวอาหารไม่ได้⁶ พฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่สัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุ ได้แก่ พฤติกรรมและความถี่ในการแปรงฟันเนื่องจากผลของการตั้งครรภ์ทำให้มีอาการอาเจียนบ่อยๆ ทำให้หญิงตั้งครรภ์ไม่สะดวกในการแปรงฟัน และไม่ใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดซอกฟัน³ อาจทำให้เกิดโรคปริทันต์ หากไม่ได้รับการรักษาอาจทำให้เกิดภาวะคลอดก่อนกำหนด

และทราบน้ำหนักตัวต่ำกว่าเกณฑ์⁷ ดังนั้นการทราบปัจจัยในการส่งเสริมการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อป้องกันโรคในช่องปากและภาวะแทรกซ้อนจากการคลอดดังกล่าวข้างต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหาความชุกการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพกับการเข้ารับบริการทางทันตกรรม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความเข้าใจและความพึงพอใจในขั้นตอนการบริการทางทันตกรรมของโรงพยาบาลของการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิจัย

การศึกษานี้มีรูปแบบการศึกษาแบบภาคตัดขวางเชิงวิเคราะห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์หรือหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และเคยได้รับการฝากครรภ์จากโรงพยาบาลกมลาไสยหรือจากที่อื่น และมารับบริการทางทันตกรรมในโรงพยาบาลกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในเดือนสิงหาคม ถึง กันยายน พ.ศ. 2565

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น เลขที่ HE652027

เกณฑ์การคัดออก มีดังนี้ หญิงตั้งครรภ์ที่มีโรคประจำตัวซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้ทำการรักษาทางทันตกรรมจากแพทย์ประจำตัว หญิงตั้งครรภ์ที่ป่วยเป็นโรคโควิด-19 หญิงตั้งครรภ์ที่สื่อสารภาษาไทยไม่ได้ หรือหญิงตั้งครรภ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดภาวะแท้ง

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง

โดยใช้สูตรคำนวณประมาณค่าสัดส่วนกรณีประชากรมีขนาดเล็ก⁸

$$n = \frac{NZ_{\alpha/2}^2 P(1-P)}{e^2(N-1) + Z_{\alpha/2}^2 P(1-P)}$$

แทนค่าในสูตร

$$\frac{(220(1.96)^2)(0.74(1-0.74))}{(0.05)^2(220-1) + (1.96)^2(0.74(1-0.74))}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดประชากรของหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการ โรงพยาบาลกมลาไสย ปี 2564 จำนวน 220 คน

P = สัดส่วนของหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับบริการฝากครรภ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ (0.74) ข้อมูลของโรงพยาบาลกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2563⁸

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (0.05)

Z = ระดับความเชื่อมั่น หรือระดับนัยสำคัญ (95% หรือระดับนัยสำคัญ 0.05 มีค่า Z=1.96)

ผลจากการคำนวณคณะผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 126 คน ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น โดยวิธี Systematic random sampling

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามชนิดตอบด้วยตนเอง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 0.86 มาทดลองใช้ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาจำนวน 30 คน เพื่อหาความสอดคล้องภายในของข้อคำถาม (Internal consistency) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ซึ่งได้ผลดังนี้

- แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สิทธิการรักษา ระยะทางจากบ้านมาโรงพยาบาล ความชุกการเข้ารับบริการทันตกรรม KR-20 เป็น 0.715

- แบบวัดความรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากจำนวน 6 ข้อ โดยมีตัวเลือก 3 ตัวเลือก คือ ใช่ ไม่ใช่ และไม่แน่ใจ หากตอบไม่แน่ใจให้ถือว่าข้อนั้นผิด ค่าอำนาจจำแนกเป็น 0.41 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.2-0.8

- แบบสอบถามทัศนคติด้านทันตสุขภาพจำนวน 8 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เลือกตอบได้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด Cronbach's Alpha เป็น 0.705 การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพจำนวน 7 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบ 2 ตัวเลือกคือใช่และไม่ใช่

- แบบสอบถามความเข้าใจและความพึงพอใจในการรับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ค่า Cronbach's Alpha เป็น 0.839

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเรื่อง-อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, สิทธิการรักษา, ระยะการเดินทาง วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.)

2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้สถิติ Chi-Square หากละเมิดเงื่อนไขใช้สถิติ Fisher's Exact Test ในการทดสอบ แสดงขนาดความสัมพันธ์โดยประเมินค่า OR (Odd ratio) และช่วงเชื่อมั่น 95%CI (95% Confidence interval) ทั้งนี้การทดสอบทั้งหมดเป็นแบบสองทาง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง 126 คน พบความชุกในการเข้ารับบริการทันตกรรมจำนวน 100 คน (ร้อยละ 79.37)

1. ข้อมูลทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการทางทันตกรรมของโรงพยาบาลกมลาไสย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 20-35 ปี ร้อยละ 77.8 ($\bar{X}$ = 25.88, S.D. = 5.34) ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญา ร้อยละ 87.3 ประกอบอาชีพค้าขาย หรือประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 42.9 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสิทธิการรักษาพยาบาลประเภทบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ร้อยละ 75.4 ระยะทางจากบ้านมาโรงพยาบาลน้อยกว่า 10 กิโลเมตร

2. ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก ทักษะด้านทันตสุขภาพ ความเข้าใจและความพึงพอใจขั้นตอนการรับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ของโรงพยาบาลกมลาไสย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับสูง 99 คน คิดเป็นร้อยละ 78.6 (ค่าเฉลี่ย = 3.85, S.D. = 1.79) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 65.9 (ค่าเฉลี่ย = 1.34, S.D. = 0.48) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจและความพึงพอใจในการรับบริการทางทันตกรรมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 54.8 (ค่าเฉลี่ย = 3.68, S.D. = 0.62)

3. การปฏิบัติด้านทันตสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการทางทันตกรรมของโรงพยาบาลกมลาไสย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถี่ในการแปรงฟันทุกวัน วันละ 2 ครั้ง ร้อยละ 56.3 และส่วนใหญ่มีการใช้ไหมขัดฟันสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ร้อยละ 46.8 เคยมารับบริการทางทันตกรรมที่โรงพยาบาลกมลาไสย ร้อยละ 79.37 และมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมารับบริการทางทันตกรรมที่โรงพยาบาลกมลาไสย ร้อยละ 20.63 โดยส่วนใหญ่มารับบริการทางทันตกรรม ทุก 6 เดือน ร้อยละ 45 กลุ่มตัวอย่างที่มาเข้ารับบริการทางทันตกรรมเนื่องจากทันตแพทย์นัดมากที่สุด ร้อยละ 60 รองลงมาคือการเอาใจใส่ที่ดีของทันตบุคลากร ร้อยละ 20 และเข้ารับบริการทันตกรรมเป็นประจำอยู่แล้ว ร้อยละ 12 ตามลำดับ ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เข้ารับบริการทางทันตกรรมในโรงพยาบาลกมลาไสยในระหว่างตั้งครรภ์มีสาเหตุมาจากการทำฟันเป็นเวลานานมากที่สุด ร้อยละ 35 รองลงมาคือกลัวการทำฟัน ร้อยละ 23 และกลัวว่าการทำฟันเป็นอันตรายต่อลูกในท้อง ร้อยละ 15 ตามลำดับ

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ของโรงพยาบาลกมลาไสย

ผลการศึกษาพบว่า ความเข้าใจในการรับบริการทางทันตกรรมและความพึงพอใจในการรับบริการมีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการของหญิงตั้งครรภ์ของโรงพยาบาลกมลาไสยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value = 0.021) เมื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่นในการวิเคราะห์โดยที่หญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจในการรับบริการทางทันตกรรมและความพึงพอใจในการรับบริการอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูงมีโอกาสเข้ารับบริการทางทันตกรรมมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจในการรับบริการทางทันตกรรมและความพึงพอใจในการรับบริการอยู่ในระดับต่ำ 2.83 เท่า (OR = 2.83, 95%CI: 1.150-6.980, p -value = 0.021) หญิงตั้งครรภ์ที่มีการใช้ไหมขัดฟันมีโอกาสในการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ของโรงพยาบาลกมลาไสย

มากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีการใช้ไหมขัดฟัน 3.54 เท่า (OR=3.54, 95% CI: 1.35-9.22, p-value=0.008) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value=0.008) ส่วนปัจจัยอื่นๆ พบไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลกมลาไสย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ดังตารางที่ 1 และ 2 ตามลำดับ)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์ข้อมูลทั่วไปกับการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ (n=126)

ตัวแปร	เข้ารับบริการ (n=100) จำนวน (ร้อยละ)	ไม่เข้ารับบริการ (n=26) จำนวน (ร้อยละ)	OR	95% CI	p-value
อายุ (ปี)					0.516
< 20 ปี	18 (75.0)	6 (75.0)			
> 20-35 ปี	82 (65.1)	20 (15.87)	1.56	0.61-4.01	
ระดับการศึกษา					0.760
ต่ำกว่าอนุปริญญา	66 (75)	18 (25)	1.16	0.46-2.93	
สูงกว่าอนุปริญญา	34 (81.0)	8 (19.0)			
อาชีพ					0.700
ไม่ได้ทำงาน	27 (77.1)	8 (22.9)			
ทำงาน	73 (80.2)	18 (19.8)	1.20	0.47-3.08	
สิทธิการรักษาพยาบาล					0.758
บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า	76 (80.0)	19 (20.0)	0.86	0.32-2.29	
สวัสดิการข้าราชการ/ ประกันสังคม	24 (77.4)	7 (22.6)			
ระยะทางจากบ้านมา รพ. (กิโลเมตร)					0.890
> 10 กิโลเมตร	60 (78.9)	16 (21.1)	1.07	0.44-2.59	
< 10 กิโลเมตร	40 (80.0)	16 (20.0)			

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์ด้านความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และ ความเข้าใจและความพึงพอใจในการรับบริการทางทันตกรรมกับการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ (n=126)

ตัวแปร	เข้ารับบริการ (n=100) จำนวน (ร้อยละ)	ไม่เข้ารับบริการ (n=26) จำนวน (ร้อยละ)	OR	95% CI	p-value
ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ					0.760
ระดับต่ำ	22 (81.5)	5 (18.5)			
ระดับปานกลาง-สูง	78 (78.8)	21 (21.2)	0.84	0.29-2.50	
ทัศนคติด้านทันตสุขภาพ					0.320
ระดับต่ำ	68 (82.0)	15 (18.0)	0.64	0.26-1.55	
ระดับปานกลาง-สูง	32 (74.4)	11 (25.6)			
ความถี่ของการแปรงฟัน					0.240
< 2 ครั้ง/วัน	20 (71.4)	8 (28.6)			
> 2 ครั้ง/วัน	80 (81.6)	18 (18.4)	1.78	0.68-4.67	
การใช้ไหมขัดฟัน					0.008
ไม่ใช้	15 (60.0)	10 (40.0)			
ใช้	85 (84.2)	16 (15.8)	3.54	1.35-9.29	
ความเข้าใจและความพึงพอใจในการรับบริการทางทันตกรรม					0.021
ระดับต่ำ-ปานกลาง	40 (70.2)	17 (29.8)			
ระดับสูง	60 (87.0)	9 (13.0)	2.83	1.15-6.98	

p-value Corresponds to Chi-square test

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ความชุกของการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลกมลาไสย จำนวน 100 คน (ร้อยละ 79.37) มากกว่าความชุกของการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลสังคม 44 คน (ร้อยละ 48.89)⁹ ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากอยู่ในระดับสูงจำนวน 99 คน (ร้อยละ 78.6) แตกต่างจากการศึกษาของชนัญดา สืบสิงห์การและคณะ⁸ ซึ่งพบว่าหญิงตั้งครรภ์มีความรู้อยู่ในระดับต่ำจำนวน 72 คน (ร้อยละ 80) อาจเกิดจากลักษณะประชากรและพื้นที่ที่แตกต่างกัน ในด้านลักษณะข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของการศึกษานี้ ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สิทธิการรักษาพยาบาล ระยะทางจากบ้านมาโรงพยาบาล ความรู้ด้านและทัศนคติด้านทันตสุขภาพ

มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชนัฐดา สืบสิงห์การ และคณะ⁹ และการศึกษาของภัทราภรณ์ หัสติเสรี¹⁰

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาที่พบว่าปัจจัยด้านการปฏิบัติของหญิงตั้งครรภ์ที่มีการใช้ไหมขัดฟันมีโอกาสในการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์มากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่มีการใช้ไหมขัดฟัน 3.54 เท่า (OR=3.54, 95% CI: 1.35-9.22, p-value=0.008) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value=0.008) ซึ่งไหมขัดฟันถือเป็นอุปกรณ์เสริมในการทำความสะอาดช่องปาก นอกเหนือจากการแปรงฟันตามปกติ จึงเป็นไปได้ว่าหญิงตั้งครรภ์ที่สนใจใช้ไหมขัดฟันเป็นผู้ให้ความสนใจต่อสุขภาพช่องปากมากกว่า จึงสนใจเข้ารับบริการทางทันตกรรมมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ใช้ไหมขัดฟัน สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสุขภาพช่องปากและป้องกันโรคในช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ ของสำนักทันตสาธารณสุข 2564¹¹ ส่วนปัจจัยด้านการปฏิบัติอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลมลาไสยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความเข้าใจในการรับบริการทางทันตกรรมและความพึงพอใจในการรับบริการมีความสัมพันธ์กับการเข้ารับบริการของหญิงตั้งครรภ์ของโรงพยาบาลมลาไสยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value=0.021) เมื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยในการวิเคราะห์โดยที่หญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจในการรับบริการทางทันตกรรมและความพึงพอใจในการรับบริการอยู่ในระดับ ปานกลางถึงระดับสูงมีโอกาสเข้ารับบริการทางทันตกรรมมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีความเข้าใจในการรับบริการทางทันตกรรมและความพึงพอใจในการรับบริการอยู่ในระดับต่ำ 2.83 เท่า (OR=2.83 , 95%CI: 1.150-6.980, p-value=0.021) ซึ่งหากบุคคลมีความพึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งนั้นแล้วจะส่งผลต่อพฤติกรรมโดยทำให้แสดงออกถึงการปฏิบัติตนเป็นไปในทางที่ตนเองพึงพอใจ ตามทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์¹² และขั้นที่ 2 ในที่นี้คือความต้องการการได้รับการรักษาด้านร่างกายและความต้องการด้านความปลอดภัยจากการรักษาทางทันตกรรม (Maslow's theory motivation)¹² ดังนั้น ผู้ให้บริการการรักษาทางทันตกรรมจึงควรใส่ใจรายละเอียดในขั้นตอนการรักษาให้เป็นที่พึงพอใจต่อผู้เข้ารับบริการทันตกรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรส่งเสริมการใช้อุปกรณ์เสริมคือไหมขัดฟันในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์เพื่อให้ตระหนักต่อการดูแลสุขภาพช่องปากในขณะตั้งครรภ์ ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้ารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปสู่การป้องกันโรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์อักเสบได้

2. ควรจัดให้เกิดความพึงพอใจในบริการทันตกรรมในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ให้อยู่ในระดับสูงเพื่อส่งเสริมให้หญิงตั้งครรภ์เข้ารับบริการทันตกรรม ในแผนกทันตกรรม โรงพยาบาลมลาไสย อำเภอมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ให้มากยิ่งขึ้น เช่น การจัดช่องทางพิเศษสำหรับหญิงมีครรภ์ที่เข้ารับบริการทันตกรรม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาในรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์เพื่อพิจารณาสาเหตุของการเข้ารับและไม่เข้ารับบริการทันตกรรม เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนส่งเสริมด้านการรับบริการทางทันตกรรมให้แก่หญิงตั้งครรภ์ต่อไป
2. ควรศึกษาในหญิงตั้งครรภ์ที่มีกลุ่มขนาดตัวอย่างจำนวนมาก ทั้งในส่วนที่มาเข้ารับและไม่เข้ารับบริการทันตกรรมเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกคน ตลอดจนเจ้าหน้าที่แผนกคลินิกฝากครรภ์ และคลินิกเด็กดี โรงพยาบาลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณอาจารย์ทันตแพทย์หญิงโสธยา เฉลยจิต อาจารย์เทพไทย โชติชัย และอาจารย์ธีรศักดิ์ พาจันท์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และคุณภาพเครื่องมือวิจัยในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Saddki N, Bachok N, Hussain NH, Zainudin SL, Sosroseno W, The association between maternal periodontitis and low birth weight infants among Malay women. Community Dent Oral Epidemiol. 2008; 36(4): 296-304.
2. World Health Organization. Antenatal Care Randomized Trail: Manual for the Implementation of the newmodle [Internet]. Geneva: World Health Organization. 2002 [cited 2015 Oct 18]. Available from: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42513/1/WHO_RHR_01.30.pdf
3. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากของหญิงมีครรภ์และเด็กปฐมวัย. คู่มือการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว. 2550.
4. World Health Organization [Internet]. Geneva: World Health Organization. 2020 [Updated 2018 Feb 19; cited 2020 Sep 10]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth>
5. ฉัตรแก้ว บริบูรณ์หิรัญสาร. โรคปริทันต์ ถ้ารู้เท่าทันเราก็ไม่เป็น [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: งานทันตกรรม คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 12 มี.ค. 2563]. เข้าถึงได้จาก: https://www.si.mahidol.ac.th/siriraj_online/thai_version/Health_detail.asp?id=698
6. Kinane DF. Causation and pathogenesis of periodontal disease. Periodontol 2000. 2001; 25: 8-20.

7. Han YW. Oral Health and Adverse Prenancy Outcomes - What's Next? J Dent Res. 2011; 90(3): 289-93.
8. แผนกเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน. รายงานแผนกเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชนปี 2563. กาลสินธุ์: โรงพยาบาลกมลาไสย. 2563.
9. ชณัฐดา สืบสิงห์การ, สุธิดา กันหา, อรวรรณ นามมนตรี, ณัฐธินันท์ ทองปฐมวงศ์. สภาวะฟันผุและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้ารับบริการทางทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์โรงพยาบาลสังกัดจังหวัดหนองคาย. วารสารทันตภิบาล. 2560; 28(1): 60-72.
10. ภัทรารณณ์ หัสดีเสวี. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมาใช้บริการทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2554.
11. สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดำเนินงานทันตสาธารณสุข ประจำปี 2564 [ออนไลน์]. นนทบุรี: สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2564 (เข้าถึงเมื่อ 17 พ.ย. 2565). เข้าถึงได้จาก:
http://dental.skto.moph.go.th/documents/form/other20201109_023212.pdf
12. Bouzenita AI, Boulanouar AW. Maslow's hierarchy of needs: An Islamic critique. Intellectual Discourse. 2016; 24(1): 59-81.